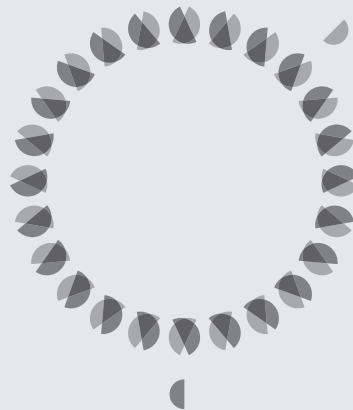

6. kapitola

Porodní asistence

Vztahuje se k článku úmluvy: 12

Ivana Antalová (ČŽL)

Marie Vnoučková (UNIPA)

Péče porodních asistentek představuje důležitou a nedílnou součást českého porodnictví. Tuto profesi vykonávají převážně ženy, které poskytují odbornou komplexní péči ženám v období těhotenství, porodu a šestinedělí. V kontextu českého porodnictví naráží péče porodních asistentek na řadu problémů a překážek v rámci zdravotního systému i osvěty společnosti, kterým se v této kapitole budeme do značné míry věnovat. Zaměříme se právě na podporu oboru porodní asistence a dostupnosti péče porodních asistentek. Hodnocení vývoje a popis současného stavu vychází z poznatků a práce organizací zabývajících se kultivací a humanizací porodnictví více než dvacet let (UNIPA, Česká asociace dul, Česká komora porodních asistentek, Porodní dům u Čápa, Hnutí za aktivní mateřství, Aperio – společnost pro zdravé rodičovství a dalších) sdružených v rámci pracovní skupiny pro porodnictví při České ženské loby. Stav českého porodnictví se potýká s řadou problémů, které jsou zčásti dány paternalistickým nastavením zdravotní péče obecně, které se v tomto případě projevuje legislativně a procedurálně danou závislostí porodních asistentek na lékařích. Porodním asistentkám v zaměstnaneckém poměru indikuje práci lékař, a to i v případě činností, které podle českého práva mohou na základě svého vzdělání vykonávat samostatně. Při poskytování porodní péče chybí nezávislá péče porodních asistentek poskytovaná ženám z veřejného zdravotního pojištění.

Pokud chtějí pracovat jako komunitní porodní asistentky, musí žádat Krajské úřady o povolení k samostatné činnosti (jako OSVČ).¹ Krajské úřady omezují rozsah jejich činností při vydávání oprávnění k výkonu povolání, často specifikují, že vydávají povolení k činnosti s omezením registrace – bez vedení porodu², čímž fakticky brání porodním asistentkám ve výkonu činnosti v plném rozsahu jejich kompetencí. V případě plného oprávnění jsou porodní asistentky vystavovány kontrolám ze strany krajských úřadů a za poskytování péče u porodu doma jsou pokutovány s odvoláním se na marginální nesrovnalosti (například nedokonalá evidence). Při podání odvolání ze strany porodní asistentky stát prodlužuje dobu trvání řízení, což často vede k tomu, že porodní asistentka přestane poskytovat péči u porodu doma.

Další překážkou dostupné péče samostatných porodních asistentek ženám představuje nezařazení této zdravotní profese do systému veřejného zdravotního pojištění. Aby mohla být práce porodních asistentek hrazena z veřejného zdravotního pojištění, musí

1 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-96>.

2 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z <https://www.unipa.cz/manual-jak-se-stat-komunitni-porodni-asistentkou/>.

- 3 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z <https://www.facebook.com/porodni.asistentka.Martina.Suchardova/photo>
- 4 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z <https://chcisvojioporodniasistentku.cz/.s/a.1537672753185360/2954632138156074/>.
- 5 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z <https://digitallibrary.un.org/record/1483381>.
- 6 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Analiza-diskuse_-_Zkusenosti-z-porodnic-na-Facebooku-Ministerstva-zdravotnictvi-CR-.pdf.
- 7 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z <https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/2020/07/Centra-porodn%C3%AD-asistence.pdf>.
- 8 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-48>.
- 9 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z <https://www.psp.cz/sqw/text/historie.sqw?o=8&T=992>.
- 10 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=76757∓fbclid=IwAR0v33Xcnn4xrYALYD3nvzIABL2j7-nXFBF6-YpFiUl2rI0cV-vwZHR3Dos>.
- 11 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z <http://sestinedelky.cz/pruzkum-o-kojeni/>.
- 12 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z <https://www.businessinfo.cz/clanky/prulomovy-software-pomuze-tehotnym-zenam-a-matkam-po-porodu-prekonat-stres/>.
- 13 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z https://theses.cz/id/d1vwzt/Disertan_pre-Ratislavov.pdf.

být jejich služby vždy indikovány lékařem, přičemž je celkový počet ošetření omezen na čtyři za celé těhotenství, porod i šestinedělí. Lékaři se vydáváním indikací k péči porodními asistentkami zdráhají, neboť mnohdy vnímají porodní asistentky jako sebe-ohrožující konkurenci.³ Ženy si tedy musí péči porodních asistentek vyhledat a platit z vlastních prostředků. Stát tuto službu aktivně nenabízí, ba ani nepodporuje její začlenění do zdravotnického systému. Na podporu péče porodních asistentek z veřejného zdravotního pojištění byla v roce 2021 iniciována petice Chci svoji porodní asistentku⁴, kterou během jednoho měsíce podepsalo více než 5 000 signatářů.

V návaznosti na doporučení o stavu plnění Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen z roku 2018⁵, analýzy zpracované Úřadem vlády ČR⁶ a na základě lobbyingu profesních a neziskových formálních i neformálních platforem zřídilo v roce 2019 Ministerstvo zdravotnictví ČR pilotní projekt Centra porodní asistence při Fakultní nemocnici Bulovka.⁷ Idea centra je definována jako umožnění vedení porodu porodními asistentkami, což zatím neumožňuje zákon o veřejném zdravotním pojištění.⁸ V roce 2021 prošla Poslaneckou sněmovnou novela tohoto zákona⁹, která umožňuje porodním asistentkám vést porod v porodnici samostatně. Pozměňovací návrh k tomuto zákonu, který měl umožnit samostatný výkon činnosti porodními asistentkami z veřejného zdravotního pojištění i v souvislosti s poskytováním služeb v těhotenství, při porodu a v šestinedělí a v místě podle potřeb ženy, bohužel přijat nebyl¹⁰, a to přesto, že ve společnosti klesá podíl kojených dětí¹¹, není systémově zajištěna péče o narůstající počet žen, které mají psychické problémy po porodu a obtížně se vyrovnávají s novou rolí matky¹², a ženy s perinatální ztrátou zůstávají bez dostatečné podpory.¹³ Velký vliv na tento výsledek měla politická reprezentace, zejména z řad lékařů/gynekologů, jakož i Ministerstva zdravotnictví, kde jsou ve vysoké míře zastoupeni lékaři, kteří aktivně vystupovali proti tomuto pozměňovacímu návrhu.

V roce 2020 projednával Parlament ČR návrh zákona o komoře porodních asistentek.¹⁴ I když by vznik komory porodních asistentek mohl potenciálně pomoci zesílit hlas této profese a být nástrojem ke zlepšení postavení porodních asistentek v ČR, ukázalo se, že konkrétní návrh zákona byl v mnoha ohledech problematický. V první řadě se zabýval výlučně vznikem profesní komory s velmi širokou pravomocí samosprávy (krajských úřadů) bez souběžné úpravy vlastního obsahu činností porodní asistence. V současné chvíli

neexistuje odborná shoda na standardech péče v těhotenství, při porodu a v šestinedělí. Stát odmítá¹⁵ zveřejňovat neanonymizované výsledky kvality péče u porodu. A v neposlední řadě panuje nepoměr v počtu porodních asistentek zaměstnaných v nemocnicích pracujících pod vedením lékaře (4 000 porodních asistentek) a porodních asistentek pracujících samostatně bez možnosti napojení se na systém veřejného zdravotního pojištění bez indikace lékaře (100 porodních asistentek). Přijetím zákona v takové podobě hrozilo zakonzervování paternalistického přístupu¹⁶ a zneužití většiny k prosazení opatření zamezujících a ztěžujících výkon porodní asistence mimo nemocniční zařízení.

Negativně se o návrhu zákona vyjádřila největší mezinárodní organizace sdružující porodní asistentky ICM (International Confederation of Midwives) i národní profesní organizace Unie porodních asistentek.¹⁷ Tento návrh byl v zásadních oblastech v přímém rozporu s právem Evropské unie a v některých aspektech ve zjevném rozporu s ústavními zákony ČR, vedl by k dalšímu a významnému poklesu již dnes nedostatečného počtu porodních asistentek, nerespektoval doporučení OSN vůči ČR v oblasti porodnictví, výzvu Evropského soudu pro lidská práva vůči České republice ke zlepšení postavení porodních asistentek a možností těhotných, rodičích žen a žen a dětí v šestinedělí a nerespektoval stanoviska Pracovní skupiny k porodnictví při Úřadu vlády a odborné názory a standardy mezinárodních organizací porodních asistentek (EMA a ICM).

V březnu 2021 zamítl¹⁸ Ústavní soud České republiky ústavní stížnost, kdy se žena soudně bránila¹⁹ proti lékařským zákrokům, které byly provedeny bez jejího svobodného a informovaného souhlasu (CTG monitoring, urychlení porodu, podání syntetického oxytocinu, podání antibiotik, odběr krve, nucená poloha vleže s nohama v držácích, nástřih hráze proti vůli ženy, jakož i přestřížení pupečníku a separace od dítěte). Ústavní soud tak ženám opět neposkytl soudní ochranu proti porodnickému násilí.

S počátkem pandemie Covid-19 zakázala vláda ČR, navzdory doporučením WHO²⁰, přítomnost vybrané osoby blízké a doprovázející u porodu a rozšířila separaci dětí od jejich matek. V kombinaci s vyčerpáním nemocničního personálu způsobeného pandemií covid a jejich chybějící emoční a psychologickou podporou docházelo k dalšímu zhoršování porodní péče. V současné době je rozhodnutí o přítomnosti osoby blízké a doprovázející na vedení nemocnic, v mnohých případech omezuje, a tím dochází i k porušování úmluvy o právech dítěte²¹ na přítomnost rodičů.

- 14 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z https://senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/historie?ke_dni=5.3.2020&0=8&action=detail&value=4529.
- 15 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z <http://jaksekderodi.cz/>.
- 16 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z https://www.senat.cz/cinnost/webtv/archiv.php?video=false&id_schuze=&zacatek=20200723065410&konec=20200723071723.
- 17 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z <https://www.unipa.cz/vyjadreni-unie-porodnich-asistentek-k-navrhu-zakona-o-komore-porodnich-asistentek/>.
- 18 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z <https://www.usoud.cz/aktualne/vyhlaseni-nalezu-ustavnio-soudu-sp-zn-iii-us-2480-20-dne-22-brezna-2021-rozhodnuti-zverejnenes-tiskovou-zpravou>.
- 19 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z <https://llp.cz/blog/zdravotnici-nerespektovali-rodiciku-a-provedli-zakroky-bez-jejeho-souhlasu/>.
- 20 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronavirus-disease-covid-19-pregnancy-and-childbirth>.
- 21 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>.

Praxe v ČR ukazuje, že se státu nedaří naplňovat doporučení daná posledním přezkumem CEDAW v oblasti reprodukčních práv žen²², v mnohém se situace s odvoláváním se na pandemii Covid-19 zhoršuje. Nadějí se jeví nová Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021–2030, která vůbec poprvé řeší téma porodnictví samostatně v rámci kapitoly zdraví a byla schválena Vládou ČR v roce 2021.²³

Doporučení:

- Vytvořit koncepci péče o reprodukční zdraví žen, která bude odpovídat evropskému standardu a řídit se doporučeními OSN v oblasti reprodukčních práv žen a dostupnosti péče porodní asistentky²⁴, směrnicemi Evropské unie, které se vztahují ke vzdělání a výkonu profese porodních asistentek²⁵, a doporučením Evropského soudu pro lidská práva.²⁶
- Zpřístupnit online široké veřejnosti přehledné standardy péče v těhotenství, při porodu a v šestinedělí ve spolupráci s porodními asistentkami působícími komunitně i v nemocnicích a s lékaři.
- Umožnit porodním asistentkám poskytovat péči v plném rozsahu jejich kompetencí a podporovat kontinuální péči porodních asistentek v těhotenství, při porodu a v šestinedělí z veřejného zdravotního pojištění.²⁷
- Zajistit psychologické supervize k ochraně emočního zdraví zdravotnického personálu.
- Pravidelně a včas zveřejňovat data o kvalitě péče v souvislosti s reprodukčním zdravím žen, zejména u porodu, v členění podle jednotlivých pracovišť a výkonů.

22 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z https://czlobby.cz/sites/default/files/spolupracujeme_download/doporuceni_komise_cedaw_2016.pdf

23 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Strategie-2021_online.pdf.

24 Závěrečná doporučení Výboru CEDAW pro Českou republiku, 14. 3. 2016, CEDAW/C/CZE/CO/6

25 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES. Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0036&from=ES>.

26 Rozhodnutí velkého senátu ESLP Dubská a Krejzová proti České republice, 15. 11. 2016, odst. 189. Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z [http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/6AA24AD6E570D2DOC12580FA004AE545/\\$file/Dubsk%C3%A1%20a%20Krejzov%C3%A1%20proti%20%C4%8Cesk%C3%A9%20republice.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/6AA24AD6E570D2DOC12580FA004AE545/$file/Dubsk%C3%A1%20a%20Krejzov%C3%A1%20proti%20%C4%8Cesk%C3%A9%20republice.pdf?open&).

27 Dostupné online [vid. 1. 6. 2021] z <http://www.biostatisticka.cz/porodni-domy-ve-svete-praxe-data-vysledky/>.